

VILKMERGĖS KULTŪROS LOPŠYS

Neteisėta veikla Ukmergėje

1841 m. Ukmergės apskrities karinis viršininkas, gvardijos kapitonas Dergačiovas informuoja Vilniaus civilinį gubernatorių, kad Ukmergėje trečios gildijos pirklėnė Majevska laiko traktierių ir konditerių, nemokėdama atpirkimo mokesčio, akcizo ir neturėdama kontrakto. Be to spausdintose afišose paskelbė, kad jos laikomame traktierių žiemą rengia redutus (kaukių balius).

Tame pačiame rašte skelbiama, kad bajoras Traška traktierių ir konditerių laiko be kontrakto, mokėdamas pagal asmeninį susitarimą Rotušei 8 sidabro rub. 64 kap.

Roza Narkevičienė laiko viešbutį be liudijimo, mokėdama pagal asmeninį susitarimą Rotušei 5 sidabro rub.

Žydai Hiršas Asas, Zoričius ir Munica laiko biliardus be liudijimų ir nemoka atpirkimo mokesčio už teisę laikyti biliardus.

Iš Ukmergės kraštotyros muziejaus archyvu

A. Juodžio kūryboje – dvasinės bendrystės siekiamybė

Rima Vilčinskienė
Vlado Šlaito viešosios bibliotekos Siesikų padalinio vyresnioji bibliotekininkė

Vlado Šlaito viešosios bibliotekos Siesikų padalinio ekspozuojami kraštiečio tautodailininko Antano Juodžio įvairiausiai ornamentais raižyti drožybos darbai. Nuolatinis buvimas gamtoje, įvairios technikos ankstyvas pažinimas padėjo autoriui labiau atskleisti save kūryboje bei pateikti ekspozicijai brandžius savo meninius kūrinius.

A. Juodis gimė ir augo Toliūnų kaime, Siesikų seniūnijoje, vaizdingo Siesikų ežero ir pilies kaimynystėje. Jau ankstyvoje vaikystėje bandė drožinėti. Padrąsintas nagingų kaimynų, ėmėsi pirmųjų kūrybinių sumanymų. Raižė iš ąžuolo, beržo, juodalksnio. Toliausia forma – apskritimas, o smulkaus ornamento schemas gimusios vaizduotėje, sugulusios tiksliais brėžiniais popieriuje, su dideliu kruopštumu įsirėžia medyje.

2009 metais medžio grafikos kūrėjas pirmą kartą visuomenei parodė savo darbus. 2013 metais įstojo į Lietuvos tautodailininkų sąjungą. Per penkiolika kūrybos metų sukūrta daug kūrinių, kurie pasklidę plačiame pasaulyje, išdovanoti draugams, kaimynams, artimiesiems. Būta daug kolektyvinių parodų. Savo darbų parodas

ANTANAS JUODIS

1980 m. kovo 11 d. gimiau Toliūnų kaime, Siesikų seniūnijoje, Ukmergės rajone. Tame pačiame kaime užaugau. Mokiausi Siesikų vidurinėje mokykloje. Su medžiu susidraugavau 2000-aisiais metais. Patiko raižyti lėkštes - tai menas, kuris reikalauja didelio kruopštumo, tačiau man tai patinka. Medis skleidžia šilumą, suteikia džiaugsmą ir jaukumą. Kuomet kuri laikas neegzistuoja.

2009 m. tautodailininkai pakvietė kartu su jais dalyvauti parodoje. Tuomet pirmą kartą visuomenei parodžiau savo darbus.

2013 m. įstojau į Lietuvos tautodailininkų sąjungą.

2014 m. kovo 21 d. surengiau pirmą personalinę savo darbų parodą Ukmergės Vlado Šlaito viešojoje bibliotekoje.

2016 m. liepos 17 d. su savo darbų paroda ir edukacine programa dalyvavau Siesikų miestelio 430 metų jubiliejinėje šventėje.

2016 m. lapkričio mėn. Siesikų gimnazijoje įvyko edukacinė programa, kurios metu pristaciau savo darbus ir moksleivius supažindinau su šio amato gamybos technologija.

Eksponuojami A. Juodžio drožybos darbai.

ir edukacines programas pristatė Siesikų miestelio šventėse, o Siesikų gimnazijoje pristatė ne tik savo darbus, bet ir supažindino moksleivius su šio amato gamybos technologija.

Lapkričio mėnesį šio nagingo

ir darbštaus meistro personalinė paroda eksponuojama Siesikų bibliotekoje.

Atidžiai apžiūrėjus eksponuojamus bibliotekoje drožybos darbus, dekoratyvines lėkštes, galima patvirtinti autoriaus mintį, kad

Autorės nuotr.

kūryba yra dvasinės bendrystės siekiamybė. O kuomet kuri – laikas neegzistuoja...

2021-ieji – apie Ukmergės žydų verslus, kultūrą ir politiką

1921 m. savivaldybė gražino žydų bendruomenei ligoninę. Ją šelpti ėmė žydų bendruomenės labdaros draugija „Ezro“. Savivaldybė iki pat Antrojo pasaulinio karo savo ligoninės neturėjo, todėl apskrities ir miesto ligoniniai buvo siunčiami į įvairias kitų miestų ir draugijų ligonines, taip pat ir į žydų. Su savivaldybe buvo sudaromos sutartys, ypač dėl neturtingų miesto gyventojų gydymo, žydų ligoninei tam reikalui savivaldybė pervesdavo sutartas lėšas. Ligoninei vadovavo dr. L. Klingas.

◇◇◇

1921 m. pradžioje Ukmergėje jau veikė Žydų kultūrinės lygos Liaudies mokykla, kurioje mokėsi 140 mokinių, vakarinė mokykla – 50 žmonių ir 10 vietų bendrabutis. Buvo rengiamasi atidaryti 30 vietų vaikų darželį. Žydų kultūrinė lyga jungė visos Lietuvos mokyklas „jidiš“ kalba, jas papildomai finansavo, rūpinosi jų steigimu įvairiose Lietuvos vietose. „Lyga“ aprūpindavo mokinius vadovėliais, mokslo priemonėmis, mokymo įrankiais, instruktavo ir ruošė mokytojus. Taip pat organizavo vakarinius kursus suaugusiesiems ir vaikams, steigė vaikų darželius, prieglaudas. „Lygos“ remiamose mokyklose daugiausia mokėsi neturtingi vaikai.

◇◇◇

1921 m. nuo kovo 22 d. leista

eiti mokytojų pareigas Ukmergės žydų realinėje gimnazijoje Leibai Kosoverai ir Julijonui Buožiui.

(„Švietimo darbas“, 1921 m.)

Tais metais realinėje žydų gimnazijoje mokėsi 141 mokinys. Vidutinis mokeskis už mokslą buvo 1 200–1 800 auksinų.

◇◇◇

„Pas mus yra vartotojų bendrovė, kuriai linkiu kuo ilgiausiai gyvuoti, tik abejoju, ar ji galės ilgai gyvuoti, nes privatinėse krautuose (žydų) daugelis daiktų daug pigiau galima pirkti.“

(„Lietuvos ūkininkas“, 1921 m. Nr. 9)

◇◇◇

„Karo lauko teismo nutarimu, kovo 14 dieną Ukmergėje sušaudyti trys plėšikai: Rubinas Chachurinas iš Jonavos, Isaakas Vidisas iš Ukmergės ir Mauša Galinas iš Radviliškio, kurie apiplėšė Ukmergės kleboną ir Deltuvos valsčiaus Dimšiškių viensėdžio gyventoją Tarutį.“

(„Tėvynės sargas“, 1921 04 03)

◇◇◇

1921 m. balandžio 17 d. Ukmergėje lankėsi Lietuvos ministras pirmininkas dr. Kazys Grinius, Vidaus reikalų ministras R. Skipitis bei Prekybos ir pramonės viceministras Dobkevičius. „Miesto valdyboj valdybos narys p. Goldbergas teikė ministeriams

paiškinimų apie valdybos darbuotės vaisius. Nurodė miesto pajamas ir išlaidas. Vienos miesto ligoninės laikymas atsiėjęs per metus 85 000 auks., o šiais metais dar reikia pridėti 20 000 auksinų ir žydų bendruomenės ligoninei, prie kurios esąs paruoštas, dėl visa ko, ir choleros barakas.“

(„Lietuva“, 1921 04 19)

◇◇◇

Skalbyklos savininkė piliėtė Žlobienė prikišo valdžiai, kad nevaržanti žydų: kai Ukmergėje kiekviena žydų šeima turinti po vieną, po dvi ir net po tris krautuves ir kiekvienas žydėlis turi patentą prekiauti ir užimamas mieste ne tik visus namus, bet ir visus plyšius, sugrįžę gi iš Amerikos lietuviai, ir pinigų turėdami, negali imtis prekybos, nes nepratę taip nešvariai gyventi ir neišlaiką su žydais konkurencijos. Be to, kad Ukmergė žydų trečdalis esą ateiviai iš Dvinsko, Minsko, Pinsko ir kitų ne Lietuvos miestų ir kad valdžia jų nesučiūnanti atgal, iš kur atkeliavę.“

(„Lietuva“, 1921 04 22)

◇◇◇

1921 m. birželio 19–20 d. rinkimuose į Ukmergės miesto tarybą ir valdybą buvo išrinkti 36 nariai. Žydų – 17 (Susivienijimas Žydų Tautos Blokas), tarp jų sionistų – 6. (A. Blumin)

Nukelta į 8 p.

Spaudinių parodoje – gražūs prisiminimai

Nuotrauka iš Vlado Šlaito viešojoje bibliotekoje eksponuojamos parodos.

Ukmergės rajono savivaldybės Vlado Šlaito viešoji biblioteka siūlo susipažinti su spaudinių paroda „Alės Rūtos proza – iš ilgesio“.

Alė Rūta (tikras vardas Elena Nakaitė-Arbačiauskienė) gimė 1915 m. lapkričio 16 d. Petrograde, į kurį Pirmojo pasaulinio karo metais buvo pasitraukę jos tėvai. 1918 m. šeima grįžo į Lietuvą ir visą laiką gyveno Rudžių kaime (tuometiniame Kamajų valsčiuje, dabar Rokiškio r.).

Jos motina Emilija Sklėriūtė-Nakienė buvo rašytojo Juozo Tuomo-Vaižganto krikšto dukra.

Alės Rūtos kūrybos tematika

– prarastoji Tėvynė ir joje likę brangūs kenčiantys žmonės. Romanuose ji vaizdavo senąjį kaimą, pasakojo apie bolševikų okupacijos ir Sibiro tremties vargus, apie partizanų kovas.

Viena svarbiausių jos kūrybos temų – lietuviškoji imigracija į JAV nuo XIX a. Su dokumentiniu tikslumu ji pateikė emigrantų buitines vaizdus, šeimų problemas, bendravimą tarp artimų žmonių.

UŽ inf.

Virtualioje parodoje – unikalus leidinys

Ukmergės kraštotyros muziejus tęsia pavasarinio karantino metu pradėtas rengti virtualias parodas.

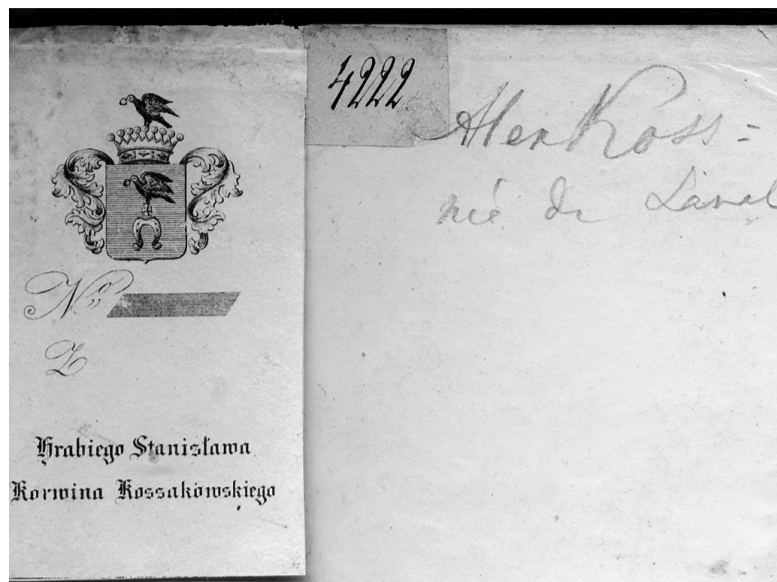
Šį kartą eksponuojama knyga „Nuostabi kelionė po Rusiją ir Sibirą“ iš Vaitkuškio dvaro bibliotekos.

Ji išleista 1853 m., Paryžiuje. 540 puslapių, iliustruota, tekstas prancūzų kalba. Leidinys yra 27x18 cm dydžio.

Vidinėje viršelio pusėje yra priklijuotas lapelis su Stanislovo Felikso Kosakovskio ekslibrisu, kuriame vaizduojamas varnas su žiedu snape ir laikantis pasagą nagoose.

Šalia ekslibriso yra S. F. Kosakovskio žmonos grafienės Aleksandros de Laval parašas.

Tituliniame lape antspaudas su Kosakovskių herbu, apačioje jo – įrašas lenkų kalba.

Stanislovas Feliksas buvo įvairiapusiškais pomėgiais ir gabumais garsėjęs žmogus – rašė komedijas lenkų ir prancūzų kalbomis, tapė paveikslus, domėjosi egiptologija, buvo Lenkijos karalystės Heraldinės komisijos nariu ir pirmininku, rinko meno kūrinius, ginklus.

S. F. Kosakovskis Vaitkuškio dvare sukaupe didžiausią dvaro biblioteką ir paveikslų galeriją.

1829 metais, vedęs grafaite Aleksandrą de Laval, gavo didelį kraštą ir tapo turtingiausiu iš Kosakovskių.

S. F. Kosakovskis, susizavėjęs

Miramare rūmais prie Triesto, nusprendė perstatyti dvarą. Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje ir LVI archyve saugomi S. F. Kosakovskio rengti projekto variantai, rūmų vidaus planavimo pavyzdžiai ir piešiniai.

1862 m. baigus statybas, romantiški neogotikinio stiliaus rūmai tapo ištaiginga Kosakovskių rezidencija.

UŽ inf.

2021-ieji – apie Ukmergės žydų verslus, kultūrą ir politiką

Atkelta iš 7 p.

◇◇◇

„Eltos korespondento pranešimu, šį mėn. Ukmergės mieste atsidarė Bikšio ir Makarskio dirbtuvė cementinių plytų (čerpių?) stogams dengti. Kol kas dirba tik du darbininkai ir padaro kiekvienas po 200 plytų.“

(„Laisvė“, 1921 07 03)

◇◇◇

„Ukmergės miesto gyventojai mėgsta lenkiškai kalbėti, nors miesto apylinkės grynai lietuviškos. Ukmergės lenkiškumas paviršutinis, nebėra tipingų lenkų ir karštų endekų. Jei spręsti sulig rinkimais į miesto tarybą, tai žydų bus kiek daugiau kaip krikščionių. Kadangi mieste skaitosi gyventojų daugiau kaip 10 000, tai miestas valdosi apskrities teisėmis.“

Sulig buvusios tarybos sąstatu, miesto veidas taip atrodė: 19 vietų turėjo žydai, tai bus pirkliai, amatininkai, namų savininkai; 7 vietas – lenkai namų savininkai ir stambieji ūkininkai, 9 vietas – lietuviai – valdininkai, ūkininkai, amatininkai ir darbininkai.

Buvusioji miesto valdyba buvo sudaryta koalicijos pamatais: lietuvių frakcija davė burmistrą, o žydai ir lenkai po vieną valdybos narį.

Lietuviai miesto valdybos veikimu, tikriau neveiklumu baisiai pasipiktinę ir iš tikrųjų yra kuo piktingi: gatvės nešvarios, šaligatviai suirę, sodai apleisti, kuro ir maisto produktų kainos nenormaliai didelės, visam mieste dėl 12 000 gyventojų vos tik 4 pradedamosios mokyklos ir lietuvių mokykla taip prikimšta, kad vaikai dviviečiuose suoluose sėdi po keturis ir net ant langų, miestas neturi salės, bet yra 24 smuklės.

Miesto ūkis vedamas savotiškai. Sėdi valdybos narys, žydų frakcijos atstovas p. Goldbergas, apsisodi-

nęs sūnumi ir žentu, ir veda visas pinigines operacijas, ir statistikos žinias, kadangi p. Goldbergas senas miesto gyventojas, tai jis miestą gerai žino ir jam nereikia sistematizuotų statistikos žinių: kam dar popierių gadinti, kai ir taip jis žino, kas kur gyvena, kiek turi ir ką veikia? Ir jei tarybos posėdyje p. Goldbergo paklausi žinių, tai jis duos iš savo galvos, sulig reikalu: jei nori prie dviejų aptiekų atidaryti trečią, tai gyventojų bus daugiau kaip 12 000; jei reikia paskolą išskirstyti, tai tik 8 000; o jei kas paabejotų, kad miestas neteisėtai naudojasi apskrities teisėmis, tai gali patvirtinti, kad miesto gyventojų nemažiau kaip 10 000.

Bet kiek gyventojų iš tikrųjų yra mieste, tai gal nekas nežino, nors buvo gyventojai surašinėjami kelis kartus. Jei reikia paskirstyti mokesčius, tai krautuvėlių vos tėra 300, o kai geras ūpas ir apie mokesčius nekalbi, tai arti 500.

Buvusioji miesto taryba ir valdyba labai didelį patriotai, kad prisiėmė išpirkti paskolos 300 000 auks., o miestas iki šiol vos 30 000 auks. išpirko.

Paskutiniai rinkimai davė tokius pat vaisius, tik tas skirtumas, kad rinkimuose dalyvavo „darbininkų“ sąrašas, kuris gavo dvi vietas, todėl likusios vietos taip pasiskirstė: žydai gavo 17, lenkai – 6, lietuviai – 10.

Kalbant apie lietuvių frakciją, turiu omeny ne tiek kalbą, kiek dvasią. P. Dirmontas taip nepopuliarus mieste, kad nė viena grupė nedrįso išstatyti jo kandidatūros į miesto tarybą.

Žydai taip pamilo p. Dirmontą ir jo tvarką, kad būtinai nutarė vėl išrinkti jį į burmistrus. Mat žydams p. Dirmontas tuo brangus, kad būdamas lietuviu, gali nekludyti pirkliams „gešėftą“ varyti. Žydai,

paragavę valdžios ir turėdami tokią brangenybę, kaip p. Dirmontas, būdami taryboje daugumoje, darosi drąsesni, su lietuvių frakcija nenori turėti nieko bendro, net, susitarę su lenkais, neįsileidžia į valdybą nario iš lietuvių frakcijos.

Į miesto valdybą tik trečiame posėdyje tapo išrinkti: burmistras p. Dirmontas, nariais – žydų frakcijos buvusios valdybos narys p. Goldbergas ir lenkų frakcijos p. Radvilavičius, caro laikų miesto darbuotojas ir greta mandagumo niekuo nepasizymėjęs.“

(„Laisvė“, 1921 08 21)

◇◇◇

„Bolševikų-komunistų partija Lietuvoje, nepajėgdama pati viena savo atstovų įvesti į savivaldybių įstaigas, susidėjo su žydų bolševikišku „Bundu“. Tokios „vestuvės“ pastebėtos ne tik Ukmergėje, bet ir kitose Lietuvos vietose.“

(„Darbininkas“, 1921 09 17)

◇◇◇

1921 m. lapkričio 18 d. vykusiame miesto tarybos posėdyje daug ginčų sukėlė „Kulturlygos“ prašymas skirti 4 100 auksinų mėnesiui subsidiją vaikų prieglaudos išlaidoms. „Kulturlyga“ teigė, kad jos prieglaudoje yra išlaikoma 12 vaikų ir, kad daugiausia lėšų išlaidoms prieglauda gaudavusi iš Amerikos. Kadangi dabar Amerika lėšų nebeduodanti, o Ukmergės miesto žydų bendruomenė net neatsakanti į „Kulturlygos“ prašymus skirti lėšų prieglaudos išlaidoms, „Kulturlyga“ kreipėsi į miesto tarybą.

Šį prašymą apsvačiusi tarybos finansų komisija priėmė rezoliuciją, kad „žydų bendruomenė jungia žydus ir rūpinasi žydų reikalais, todėl žydų draugijos pašalpos iš miesto lėšų privalo prašyti per bendruomenę“. Ši rezoliucija ne visiems patiko, ypač ja piktingi „Kulturlygos“ šalininkai, kurie pa-

brėžė, kad žydų bendruomenė nėra visų miesto žydų gynėja. Kadangi iki šiol nei miestas, nei žydų bendruomenė neturėjo vaikams prieglaudos, nutarta kreiptis į žydų bendruomenę, teiraujantis, ar ji nesutiktų perimti iš „Kulturlygos“ vaikų prieglaudą ir ją išlaikyti.“

(„Laisvė“, 1921 12 03)

◇◇◇

„Moksleiviams šelpti draugija suruošė vakarą. Pažymėtina, kad vakaran daug atsilankė lenkiškai kalbančios visuomenės, kuri į lietuvių vakarus nesilankydavo. Žydų gan mažai buvo, 2–3 asmenys“

(„Laisvė“, 1921 12 03)

◇◇◇

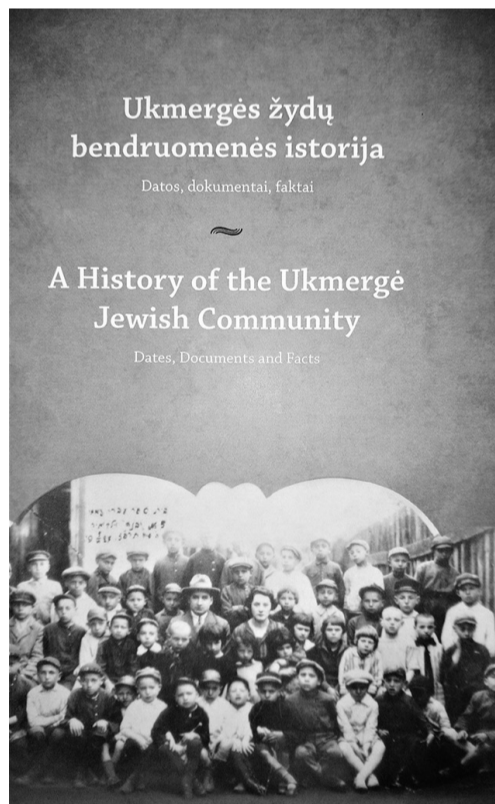
Nuo 1921 m. gruodžio 1 d. žydų draugijai „Ort“ buvo leista įsteigti profesinę mokyklą ir tos mokyklos moteriškų drabužių skyriaus vedėja buvo patvirtinta Menucha Šapiraitė, 1914 m. baigusi Vilniaus Darbo savitarpio draugijos mokyklą. Mokyklos darbui vadovavo Žydų kultūrinė lyga, kuriai draugija „Ort“ skyrė 30 000 auksinų pašalpą.

(LCVA, 1690)

1921 m. gruodžio 6 d. „Laisvėje“ rašo: „Mieste yra Krikūno ir Komalūnas garu varomas. Malūnas labai gerai įtaisytas, dirba trim pamainomis ir per parą sumala 400–500 pūdų [pūdas – 16,38 kg] miltų. Malūne tarnauja 12 darbininkų, po 4 kiekvienai pakaitai. Prie malūno yra lėptjūvė.“

◇◇◇

1921 m. gruodžio 15 d. įregistruota Ukmergės miesto butų samdytojų sąjunga. Sąjungos valdyba: Mykas Šapiro, Juozas Rutkauskas,

Ukmergės žydų bendruomenės istorija

Datos, dokumentai, faktai

A History of the Ukmergė Jewish Community

Dates, Documents and Facts

Mauša Meškupas. Organizacijos tikslas – „įvairių butų samdytojus sujungti, ginti jų reikalus, ištikus nesusipratimams tarp namų savininkų ir samdytojų“.

◇◇◇

1921 m. miesto valdybos išlaikomų įstaigų sąrašas buvo: žydų 3 komplektų mokykla – Naujoji g. 4, žydų 3 komplektų mokykla – Arklių rinkos g. 12, žydų prieglauda – Arklių rinkos g. 20. Be to, valdyba išlaikė miesto gyvulių skerdyklą (Bugenių g. 5), kurios pastatai priklausė žydų bendruomenei.

Ištraukos iš knygos „Ukmergės žydų bendruomenės istorija“, autorius Julius Zareckas

